

КРИТИКА ТА БІБЛІОГРАФІЯ

Ihor Ševčenko

Ukraine between East and West: Essays on Cultural History to the Early Eighteenth Century

Edmonton; Toronto, 1996. — 234 p.

Ігор Шевченко

**УКРАЇНА МІЖ СХОДОМ І ЗАХОДОМ: НАРИСИ
КУЛЬТУРНОЇ ІСТОРІЇ ДО ПОЧАТКУ XVIII ст.**

Едмонтон; Торонто, 1996. — 234 с.

Рецензована книжка відкриває започатковану Центром досліджень історії України ім. Петра Яцика при Канадському інституті українських студій англomовну серію монографій. Мета цієї видавничої серії, як зазначає у своїй передмові до книги директор Центру Френк Сисин, — сприяти виданню нових дослідницьких праць, підручників, джерельних матеріалів і перекладів класиків української історіографії.

Слід зазначити, що видавці зробили вдалий вибір, обравши для першого тому серіалу статті-дослідження професора кафедри візантійської історії і літератури Dumbarton Oaks при Гарвардському університеті Ігоря Шевченка. Голова Міжнародного Товариства візантійських студій, редактор-засновник журналу "Harvard Ukrainian Studies", член багатьох академій та наукових товариств, він є відомим фахівцем у галузі візантійської і східноєвропейської історії. Ось чому поява цієї книги є важливою подією в житті всього міжнародного славистичного співтовариства.

Книгу складають дванадцять статей, які повно розкривають шляхи розвитку української культури під впливом як Візантійської імперії, так і Західної Європи епохи середньовіччя та ранньомодерного історичного періоду. Більшість статей збірника, хоч і публікувалися раніше, в своїй основі зазнали авторської переробки. Видання доповнюють вміщені у додатку 16 хронологічних таблиць: візантійських імператорів та патріархів, князів київських, галицько-волинських, владимиристо-суздальських і московських, польських королів та українських гетьманів тощо.

Значна увага в книзі відводиться висвітленню історії становлення візантійсько-слов'янських культурних взаємозв'язків при порушенні широкого кола проблем конфесійно-ідеологічної та цивілізаційно-політичної тематики. Візантія принесла в Київську Русь християнство і високо розвинуті літературу та мистецтво, які в свою чергу сприяли розвитку культури Русі-України на місцевому ґрунті.

Процес поширення християнства на Русі був складним і довготривалим. Автор розкриває його зміст через характеристику місійної діяльності Візантії та підпорядкованих їй локально-національних релігійних монофізитських центрів. Внаслідок християнізації Київської Русі її володарі-князі увійшли до символічної *familia regis*, а населення країни — до східнохристиянської ойкумени. У книзі детально простежується вплив Візантії на формування політичної ідеології і світогляду слов'янської середньовічної еліти.

Цінними також є спостереження дослідника про характер й особливості боротьби владими́ро-суздальських князів за київську ідеологічну спадщину. Розпочавшись у церковно-релігійній (еклізіастичній) сфері, це суперництво мало далекосяжні наслідки, що відбилися на шляхах подальшого політичного та культурно-історичного розвитку України і Росії й визначали їх відмінності.

В другій частині книги автор простежує вплив Ренесансу, Реформації і Контрреформації на українську культуру. В статтях цього тематичного блоку відтворюються інтелектуальна атмосфера тієї епохи та світогляд української політичної і церковної еліти, зокрема Петра Могили. Книжка завершується роздумами автора про поєднання візантійських і західних впливів з київською культурною спадщиною, наслідком якого було створення своєрідної української культурної ідентичності. Проблеми формування останньої до 1700 р. присвячена заключна стаття рецензованого видання. У ній простежуються складні процеси перетворення Русі в Україну на рівні новітніх здобутків сучасної етносоціології. Перекоаний, що ця стаття (“The Rise of National identity to 1700”) вже найближчим часом знайде свого видавця і буде оприлюднена українською мовою. Втім, з огляду на велику інтелектуальну привабливість рецензованої праці її варто було б перевидати в Україні. На мою думку, вона повинна стати надбанням не лише вузького кола української інтелектуальної еліти, але й цінним джерелом для всіх, хто цікавиться питаннями культурного розвитку східноєвропейського світу.

В. М. РИЧКА (Київ)

О. І. Гуржій

**УКРАЇНСЬКА КОЗАЦЬКА ДЕРЖАВА
В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ XVII—XVIII ст.:
КОРДОНИ, НАСЕЛЕННЯ, ПРАВО**

К., 1996. — 222 с.

Чергова книжка О. Гуржія повертає нас до подій трьохсотлітньої давнини, коли на терені України була створена власна національна держава. Автор, продовжуючи традиції своїх попередників, представників державницького напрямку у вітчизняній історичній науці — В. Липинського, О. Терлецького, Д. Дорошенка, І. Крип'якевича, С. Томашівського, М. Слабченка, В. Герасимчука, Л. Окиншевича, О. Оглоблина, А. Яковліва, М. Кордуби та ін., — робить спробу вперше дослідити проблему становлення та шляхів розвитку території Української держави, визначити її межі в другій пол. XVII—XVIII ст. Разом з тим ці процеси висвітлюються крізь призму демографічних змін та міграційних рухів тогочасного автохтонного населення, його правової культури. Здавалося б, що така багатоаспектність дослідження лише розпорозить сили автора монографії, однак, на нашу думку, йому вдалося уникнути цього недоліку і винести на суд не лише наукової громадськості, а й широкого кола читачів цікаву і, головне, „рунтовну працю з історії України козацької доби.

Структура рецензованої монографії відзначається логічністю викладу. У ній містяться передне слово, вісім розділів, висновки, додатки, іменний та географічний покажчики. Авторською знахідкою є розміщення у книзі картографічного матеріалу, який вдало доповнює